

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МОДЕЛІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

Наукові праці МАУП. Серія Політичні науки, 2019, вип. 57(1), с. 32–40

<https://doi.org/10.32689-2523-4625-2019-01/57-32-40>

Розглядається інституціональний контекст формування моделі мовної політики на різних етапах політичного розвитку Української держави. Увага акцентується на формальних і неформальних інституціях, які на певному етапі розвитку держави мали різну сутність, характер та по-різному себе виявляли. Виходячи із зазначеного, формальні інституції — це державні політичні структури, які підпорядковуються владі, а неформальні є більш вільні і незалежні у своїй діяльності. На сучасному етапі розвитку вони мають символічне та семіотичне значення.

Модель мовної політики — це державна і водночас суспільна інституція, на розвиток або гальмування якої впливають як формальні, так і неформальні інституції. Основою інституціонального контексту формування та розвитку моделі мовної політики є таке поняття як “політичний інститут”, яке використовується в наукових дослідженнях періоду становлення політичної думки. Основою інституціоналізму є інститут, що варто розуміти як “правила гри”, які створені для організації взаємовідносин між суб’єктами політики. Виходячи з зазначеного, окремі аспекти моделі мовної політики, яка базується на основі як формальних, так і неформальних інституцій, досліджують Л. Бунецький [3], А. Колодій [6], Н. Лютко [8], Л. Нагорна [9], Є. Перегуда [12], Ю. Шайгородський [15], Г. Шипунов [16], а також Г. Алмонд і С. Верба [17] та ін. Інституціоналізм, як зазначає Є. Перегуда, з доби античності був одним з основних напрямів дослідження політики, а у добу постмодернізму інституції мають символічне та семіотичне значення [12, 26]. Зокрема, Л. Бунецький звертає увагу на те, що методологія інституціонального аналізу недостатньо використовується в українській політичній думці, а науковці практично не бачать різниці між класичним та новим інституціоналізмами [3, 60]. Під кутом бачення вітчизняного дослідника Ю. Шайгородського, “політика”, — це система інститутів та сукупність політичних процесів, що існують завдяки здатності людей створювати, відтворювати та змінювати політичне життя [15, 222], а також формувати модель мовної політики на національ-

ному ґрунті та у власній державі. Інтерес до функціонування та діяльності політичних інститутів посилюється у демократичних державах у 1960-ті роки з появою книги Г. Алмонда і С. Верби “Громадянська культура” [17]. Втручання формальних і неформальних політичних інституцій у проблеми мови Української держави є одним з вагомих чинників, на якому базується маніпулятивна вербальна поведінка окремих політиків, зокрема і під час створення, обговорення та аналізу законопроектів, ухвалення політичних рішень, програм і законів [9, 126], а також — дискурсу з виборцями того чи іншого регіону країни. Наприклад, в одній мовно-політичній ситуації кандидат у президенти, виступаючи перед мешканцями Донбасу або Криму, висловлюється на захист російської мови, а перед мешканцями Львова він засуджує тих, хто цією мовою послуговується. З іншого боку, кандидат у депутати від національно-демократичних політичних інституцій, виступаючи перед мешканцями Києва, розповідає, як важливо захищати і поширювати українську мову у містах Півдня і Сходу України, а виступаючи перед мешканцями Автономної Республіки Крим, виправдовує тих, хто навчається російською мовою та здійснює комунікації цією мовою. Така вербальна і водночас маніпулятивна поведінка одного й того самого політика дає змогу зняти маску лицемірства з окремих інституцій, які він представляє або до яких належить, показати їх реальну сутність та мовно-політичні погляди. “Формальні інститути, як констатує Н. Лютко [8], містять у собі правові норми, які дотримуються та гарантуються державою, що регулює мовно-політичне життя. Формальними правилами структурування цих інституцій є статuti, програми, конституції, закони, які детермінують механізми легітимної влади. У цьому сенсі поняття формальні “політичні інституції”, як зазначає А. Колодій, “використовувалося в значенні державні установи та/або політичні організації, які розглядалися як визначальні чинники політичного процесу, від яких залежала діяльність дійових осіб політики та рівень ефективності і стабільності політичної системи” [6, 130]. До формальних інституцій належать конституції, закони та ін., а до неформальних — *санкції*, які застосовуються до тих держав, що порушують закони світового порядку; *традиції*, з допомогою яких усі народи відрізняються у культурному на іншому сенсах; *політична поведінка*, яка в українських політиків має символічні, політичні, вербальні, реальні та інші ознаки; *клановість*, яка наносить велику шкоду економіці, мові, культурі народу та ін. [12, 26]. Тобто, формальні і неформальні інституції можуть по-різному впливати на формування моделі мовної політики, національні цінності, поведінку суб’єктів політики, які у постмодерний період змінили свою сутність і значення. Вони, як зазначає Г. Шипунов, наразі пов’язані з протидією глобалізації, євроінтеграційним та міграційним процесам, зі збереженням національної ідентичності, поверненням до традиційних цінностей [16, 71], з обмеженням імміграції, пануванням іноземного капіталу, забезпеченням високого рівня життя та ін.

Формування російської моделі мовної політики в Російській імперії ґрунтувалося на переслідуваннях інакомислячих та усіляких заборонах, які стосувалися: творів Т. Шевченка, П. Куліша, М. Костомарова; друкування

церковних, навчальних та інших книг українською мовою, якої, на думку П. Валуєва, “не було, нема і не може бути, позаяк це та сама російська мова, зіпсована впливом на неї Польщі”; відкриття українських театрів, недільних шкіл, запровадження навчання у початкових народних школах українською мовою та ін. Для цього імперська влада ввела російську мову в армії і церкві; закривала україномовні газети, забороняла навчатися та перекладати будь-які твори українською мовою; використовувати українську мову в офіційних установах та давати українські імена при хрещенні; виголошувати світські промови та церковні проповіді українською мовою; ставити вистави та видавати ноти українською мовою; друкувати дитячі книжки, оригінальні твори, переклади, духовні книги українською мовою, завозити їх з-за кордону [5, 52–55] та ін. Тривалі заборони української мови, як зазначає І. Діак, зробили з українців “людей двох націй”, яких не турбує, хто їх пращури. Тому у 1874 р. українську мову вважали рідною 60 % мешканців Києва, у 1897 – 22 %, а у 1917 – лише 16 % [5, 67, 78]. Російська імперія нав’язувала національним меншинам, етнічним групам і націям власну модель мовної політики на основі поширення комунікацій російською мовою, що аналізує у власній праці “Політична мова і мовна політика” Л. Нагорна, яка вважає, що у ХІХ ст. “духовне життя в Україні слабне, натомість посилюється силовий вплив російського культурного поля, зросійщується освіта, а українська культура розчиняється в російській, що загрожувало, на її слушну думку, перетворенням українського народу в аморфну етнографічну масу, приречену на денационалізацію” [10, 253]. Тобто, на етапах російського панування на території України модель мовної політики імперської влади як державної інституції була спрямована на витіснення української мови з періодики, науки, навчальних закладів, російщення та асиміляцію українського народу. Усе це разом з іншим у комплексі підірвало віру в наукову цінність інституціональних досліджень. У цьому А. Колодій звинувачує біхевіоралізм, з допомогою якого аналізували індивідуальну та колективну поведінку суб’єктів політики [6, 130]. “В рамках теорії інституціоналізму політичну систему розглядають, на думку В. Андрусіва, через призму діяльності та взаємодії між інститутами” [1, 20]. На думку Н. Степанової та Ю. Андрієнко, в Україні спостерігається тотальне падіння авторитету влади та майже усіх інститутів демократії, що “виявляється в деінституціоналізації, яка є внутрішньою інституціоналізацією, масового руху протесту, у спонтанних політичних акціях” [14, 126]. Раніше те саме відбувалося у розвинених демократичних країнах, які інтенсивно шукали вихід з того становища, в якому вони опинилися у першій половині ХХ ст. Критика інституціоналізму сприяла виникненню такої методології, як неоінституціоналізм, за якою політичні інститути відіграють визначальну роль у політичному процесі, позаяк вони вважають легітимність джерелом їх відтворення, регулюють відносини між владою і суспільством, спрямовують поведінку суб’єктів політики у раціональне річизе [7, 40–41], попереджають виникнення мовно-політичних проблем, розв’язують мовно-політичні конфлікти, здійснюють мовну політику та розбудовують її модель.

Модернізація і демократизація, як нові формальні політичні інституції, які у кінці 1980-х – на початку 1990-х років інтенсивно запроваджувалися в незалежній Україні, стосувалися насамперед тих інституційних змін, які запровадив у науковий процес Самюел Гантінгтон [11]. На думку А. Колодій, “Самюел Гантінгтон був серед тих політологів, які започаткували сучасний інституціоналізм (на відміну від традиційного, що існував у довоєнний період), який, втім, ще не був тим явищем, яке нині називають неоінституціоналізмом”. Становлення неоінституціоналізму припало на 80-ті роки ХХ ст. у зв’язку з критикою біхевіоралізму, який пріоритетне значення надавав поведінці суб’єктів політики та залишав на узбіччі аналіз політичних інститутів [7, 39]. У кінці 1980-х – на початку 1990-х років, завдячуючи такій інституції, як “перебудова”, з’являються нові національно-демократичні за сутністю і характером інституції з іншими та більш ширшими повноваженнями. У цьому сенсі в середині 1980-х років на території Радянської України почали діяти численні неформальні інституційні об’єднання: “Український культурологічний клуб”, “Клуб шанувальників історії та культури “Товариство Лева” та ін., які ставили перед собою завдання відродити українську мову та надати їй статусу державної. “Перебудова” М. Горбачова, як формальна інституція, що ґрунтувалася на державних та законодавчих рішеннях та ухваленнях, була спрямована на демократизацію сфер життя України, яка створила умови для формування та виникнення національно-демократичних політичних інституцій, які були тією передумовою та основою, на якій базувалася консенсусна мовна політика, завдяки якій було ухвалено закон “Про мови в Українській РСР”. Тобто, дискурсивні політичні процеси, що розпочалися на території України у добу “перебудови”, відродили національно-демократичні інститути та їх цінності, які спонукали до дії правлячу еліту, маси, а також відновлені і новонароджені політичні інституції. Дискурсивна модель мовної політики як формальна інституція у добу “перебудови” формувалася не лише діючою владою, а й індивідами, групами, спільнотами та національними демократами. Мовне питання, яке у добу “перебудови” стрімко політизувалося, широко використовувалося, на слухну думку Ю. Смольникова, у політичних цілях як прихильниками, так і противниками незалежності [13, 18]. У цей час модель мовної політики формується на основі методології *неоінституціонального дискурсу*, коли державна політика визначала мовну політику, планувала її і скеровувала. Неоінституціоналізм має такі напрями як історичний, раціонального вибору, нормативний і соціологічний. Деякі дослідники, зокрема, О. Педерсен, В. Шмідт та ін. виокремлюють у неоінституціоналізмі й інші напрями — конструктивістський, дискурсивний, мережевий та ін., які дали змогу дати відповіді на важливі мовно-політичні питання, виявити причини та спрогнозувати наслідки від мовно-політичних проблем. Неоінституціоналізм зростає на критиці біхевіоралізму, що розглядав індивіда як незалежну особистість, та теорії раціонального вибору, згідно з якою актори діють відповідно до своєї вигоди [6, 132]. Це можна побачити на прикладі вітчизняних політиків та їх політичних інституцій, які за 28 років незалежності, якщо не брати до уваги мовну політику экс-президента П. Порошенка, не спромогли-

ся ухвалити закон про українську мову та ґрунтуючись на цьому, розбудувати нову модель мовної політики, позаяк вони відстоювали не національні інтереси, а боролися за владу, яку використовували заради певних благ та перемог. У цьому контексті на неабияку увагу заслуговує історичний неоінституціоналізм, який, з одного боку, дав можливість розбудувати нову модель мовної політики, з іншого, успадкував мовно-політичні проблеми радянської епохи, які дісталися у спадок і незалежній Україні [10, 264]. Унаслідок таких дій більшість інституцій України втратили довіру громадян. Як тут не згадати, як зазначає А. Колодій, про “стежку залежності” від історичного минулого, а згадавши, не задуматись про те, як вчасно з неї звернути — зокрема й за допомогою нових теоретичних розробок [6, 136]. Тому важливим елементом об’єкта дослідження в неоінституціоналізмі є цінності і такі національні символи як український прапор, герб, гімн, українська мова, культура, герої, які продовжують боронити Українську державу та гинути на війні з Росією. Неоінституціоналісти зосереджують увагу на вивченні законодавчих актів державних інститутів, які формують політичну поведінку особи, а вона у свою чергу має можливість впливати на мовну політику держави та формувати її модель. У неоінституціоналізмі раціонального вибору науковці виокремлюють такі дві моделі держави як ліберально-демократичну, яка вільно на демократичних засадах формує модель мовної політики, та авторитарно-експлуататорську, що забороняє національним меншинам впливати на мовну політику держави та визначати її модель, а також брати участь у розподілі цінностей та формуванні мовно-політичної ідентичності.

Найбільш пізній напрям неоінституціоналізму — дискурсивний, який пропонує формувати модель мовної політики та розв’язувати мовно-політичні проблеми шляхом плюралізму, мультикультуралізму, діалогу, компромісу та консенсусу. Дискурсивна модель мовної політики визрівала в Україні протягом 28 років незалежності як державна та соціальна інституції, які формувалися на основі діалогу і дискурсу між “правими” і “лівими” політичними інституціями під час “Помаранчевої” революції та “Революції гідності”. У цьому сенсі за два майдани українські політики виробили модель політичного діалогу між владою та українським суспільством, який є, на слухну думку М. Головатого, малоефективним без належної суспільної та політичної толерантності, особливо в умовах політичного плюралізму [4, 22]. Виникнення неоінституціонального напрямку пов’язано з тими змінами, з якими стикається людство, зокрема український народ, які розв’язати старими методами та силовими підходами уже неможливо. Якщо певна держава на міжнародному полі намагається діяти не шляхом діалогу, компромісу та порозуміння, а старими авторитарними методами, то вона отримує протидію від групи держав у вигляді бойкоту, різного роду ізоляцій та санкцій, які уже спрямовано проти деструктивних дій Росії в Україні. На такий бойкот 20 травня 2019 р. наштотувхнула Росія у Раді ООН, яку вона скликала для того, щоб заблокувати ухвалений в Україні Закон “Про забезпечення функціонування української мови як державної”, який начебто чимось загрожує міжнародному миру та безпеці. Тому такого роду дискурс, ініційований Росією, закінчився

не розпочавшись. Утім, російські політики і керманічі, мабуть, не знають, що цей закон дозволяє громадянам використовувати мову у рамках власної ідентичності, особистої свободи та особистих прав. У 80-х роках нідерландський вчений Т. Дейк актуалізував увагу дослідників на техніці аналізу політичного дискурсу [10, 39]. Він допоміг дослідити модель мовної політики, спираючись на дискурсивну теорію неінституціоналізму, який дав можливість проаналізувати обговорення мовно-політичних проблем на конференціях, семінарах, “круглих столах”, у залі засідань, на спеціальних слуханнях, а також вербальну і символічну поведінку депутатів, держслужбовців політиків регіональних і місцевих рад. Т. Дейк вважає, що інституціональний дискурс варто розуміти як специфічний діалог, метою якого є неупереджений аналіз дійсності, очищений від суб’єктивізму дослідника. Дискурс на тему “модель мовної політики” спрямовано на аналіз виступів суб’єктів політики, які присвячуються обговоренню таких мовно-політичних проблем, як: *підвищення статусу* російської мови чи поширення комунікацій українською мовою як єдиною державною у зросійщених регіонах країни; *конструктивна і деструктивна* мовна політика, її здійснення національно-демократичними інституціями та проросійськи налаштованими політиками, які захищають в Україні різні мови, культури, ідеї та ідеології.

Інституціональний дискурс — це *сукупність висловлювань* суб’єктів політики та їх взаємодій, які стосуються діяльності політичних інститутів, їх формування, функціонування, становлення та розвитку; *методика і техніка інтерпретації* політичних текстів як продуктів мовленнєвої діяльності, що застосовуються у конкретних суспільно-політичних обставинах, а також на рішеннях політичних інституцій. Дискурсивний інституціоналізм має як конструктивну, так і деструктивну основи. Його конструктивна основа формується на таких неформальних інституціях як плюралізм, діалог, дискусія, які передбачають компроміс і консенсус. Під цим кутом бачення мовно-політичні проблеми доцільно розв’язувати, спираючись на дискурс, який дає можливість виявити схильність суб’єкта політики до конфлікту чи співробітництва, еволюцію його поглядів, вербальну та реальну поведінку [2, 127]. Водночас критичний дискурсивний інституціоналізм націлений на дослідження мови як засобу владарювання і соціального контролю. *Критичний* (франц. *critique*) підхід пов’язано з кризою і критикою, що відображає сутність таких явищ як вирішальний і переломний. Критичний аналіз формування політологічного контексту моделі мовної політики зарубіжних держав дав можливість: *виявити* мовно-політичні проблеми, з’ясувати їх походження та проаналізувати, якими методами вони розв’язуються у мультикультурних та монокультурних суспільствах; *зосередити увагу* на мовно-політичних конфліктах та мовно-політичному сепаратизмі, що виникали на тому чи іншому етапі здійснення мовної політики, їх природі, історії формування, виникнення та подолання. Така мовно-політична ситуація в українських реаліях у багатьох випадках свідчить про відсутність політичного діалогу між провладними та опозиційними політичними інституціями, які не бажають взаємодіяти та домовлятися при ухваленні важливих для України законів, що призвело до поглиблення

конфліктів, зокрема і мовно-політичних. Основою розбрату, на відміну від інших розвинених демократичних держав, де “ліві” інституції працюють на національні інтереси суспільства, є комуністи та інші антиукраїнськи налаштовані політики, які упродовж усіх років незалежності формували в Україні російську модель мовної політики, створювали сприятливі умови для її подальшого утвердження та поширення за рахунок обмеження та витіснення української. Погляди та ідеологія антиукраїнськи налаштованих інституцій практично не відрізняються: вони формують в Україні модель мовної політики, спираючись на двомовність, багатомовність та єднанні з Росією [5, 234].

Отже, на формування інституціонального контексту моделі мовної політики у різні періоди суспільно-політичного життя Української держави впливала державна мовна політика як формальна інституція, яку забезпечували: Національна Рада з мовної політики, яка функціонувала при Президентові України; Департамент з мовної політики, що функціонував при Міністерстві юстиції України; Національна комісія з питань правопису та мовних норм Національної академії наук України, яка і наразі не може дійти консенсусу з проблеми унормування української мови та видання єдиного для усієї української спільноти, де б вона не мешкала, правопису; Національна рада з питань радіо і телебачення, яка, на відміну від провідних держав світу (Франція, Німеччина, США, влада яких не дискутує, скільки відсотків державної мови має бути на радіо і телебаченні, позаяк у цих країнах основне місце посідає державна мова або мова міжнаціонального спілкування — французька, німецька та англійська, а усі інші мови мають другорядне значення), до цього часу “не може визначитися”, яка мова в Україні є головною. Водночас неформальні інституції намагаються спрямовувати дії формальних інституцій у правове русло та їх контролювати, аби вони не зійшли з демократичного та національного шляху.

Джерела

1. *Андрусів В.* Інституційний інтерес: виникнення та стратегічне значення // Стратегічні пріоритети. № 1. 2006. С. 18–26.
2. *Бєбик В.* Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: монографія. 2-ге вид., стереотип. К.: МАУП. 2001. 384 с.
3. *Бунецький Л.* Аспекти інституціоналізму в сучасній політичній науці: аналіз феномену “політичний інститут” // Вісник Київського національного ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: Філософія. Політологія. Вип. 91–93. 2009. С. 60–64.
4. *Головатий М.* Діалог між владою і суспільством — важлива засада формування української державності // Політичний менеджмент. № 5. 2011. С. 20–24.
5. *Діак І.* Українське відродження чи нова русифікація?: наукове видання. К.: Гранослов, 2000. 304 с.
6. *Колодій А.* Неінституціоналізм та його пізнавальні можливості в політичних дослідженнях // Вісник Львівського ун-ту. Серія: Філософія–політологія. Львів. 2011. Вип. 1. С. 129–139.
7. *Король С.* Європеїзація та неінституціоналізм: науково-теоретичний аспект // Вісник Харківського національного ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології. Харків. 2015. Вип. 28. С. 37–41.

8. *Лютко Н.* Неформальні інститути в політиці / Н. В. Лютко // Нова парадигма: філософія, політологія, соціологія / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ТО “Нова парадигма”. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2013. Вип. 118. С. 135–143.
9. *Нагорна Л.* Політичний дискурс як об’єкт наукового аналізу // Наукові записки. К.: Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2005. Вип. 27. С. 125–137.
10. *Нагорна Л.* Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. К.: Світогляд. 2005. 273 с.
11. *Новакова О.* Авторитарна і демократична моделі політичної модернізації // Політичний менеджмент. Спец. вип. 2006. С. 82–91.
12. *Пережуда Є.* Виконавча влада України: Політико-правові аспекти модернізації: монографія. К.: Логос. 2013. 408 с.
13. *Смольников Ю.* Проблема відродження української мови та історичної пам’яті в Україні (др. пол. 80-х – поч. 90-х рр. ХХ ст.). Теоретичний аналіз: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07. 00. 01 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2005. 23 с.
14. *Степанова Н., Андрієнко Ю.* Політична участь у добу постмодерну: українська практика // Молодий вчений. № 5 (20). Ч. 4. травень 2015. С. 125–128.
15. *Шайгородський Ю.* Вивчення політичної поведінки в Україні [Текст] / Ю. Ж. Шайгородський // Політична наука в Україні 1991–2016: у 2 т. т. 2: Теоретико-методологічні засади і концептуальні підсумки вітчизняних досліджень / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса; редкол.: чл.-кор. НАН України О. Рафальський (голова), д-р політ. наук М. Кармазіна, д-р іст. наук О. Майборода; відп. ред. і упоряд. О. Майборода. К.: Парлам. вид-во. 2016. С. 221–235.
16. *Шутинов Г.* Концептуальні особливості визначення “лівих” та “правих” політичних партій в умовах постіндустріального суспільства // Грані. 2017. Т. 20. Вип. 1 (141). С. 67–73.
17. *Almond G., Verba S.* The civic cultura. Princeton (N. J.): University Press. 1963. 250 p.

Savoyska S. V. The institutional context of the formation and development of a model of language policy.

The institutional context of forming a model of language policy at different stages of the political development of the Ukrainian state is considered. Attention is focused on formal and informal institutions, which at different stages of the state development had a different nature, character and different manifestations. Based on this, formal institutions are state political structures that are subordinate to the authorities, while informal ones are more free and independent in their activities. At the present stage of development, they have symbolic and semiotic significance. The model of language policy should be understood as a state and at the same time a public institution, whose development or inhibition is influenced by formal as well as informal institutions. The basis of the institutional context of the formation and development of the model of language policy is the notion of “political institution”, which is used in scientific researches of the period of formation of political thought. The basis of institutionalism is such an institution, which should be understood as “rules of the game”, which are created for the organization of relations between policy makers. The formation of the Russian model of language policy in the Russian Empire, which was based on the persecution of dissenters and all kinds of prohibitions, were investigated: works by T. Shevchenko, P. Kulish, M. Kostomarov; printing church, educational, etc. books in Ukrainian, which, according to P. Valuyev, “was not, there can not be, because it is the same Russian language, spoiled by the influence on it of Poland”; the opening of Ukrainian theaters, Sunday schools, the introduction of training in primary schools in Ukrainian, etc. For this, imperial power introduced the n language in the army and the church;

closed the Ukrainian-language newspapers, forbade the study and translation of any works in the Ukrainian language; use the Ukrainian language in official institutions and give Ukrainian names at baptism; to proclaim secular speeches and church sermons in Ukrainian; to place plays and give notes in Ukrainian; print children's books, original works, translations, spiritual books in Ukrainian and import them from abroad. That is, at the stages of Russian domination on the territory of Ukraine, the model of the language policy of imperial power as a state institution was aimed at ousting the Ukrainian language from periodicals, science, educational institutions, russification and assimilation of the Ukrainian people. All this together with others in the complex undermined the belief in the scientific value of institutional research.

<https://doi.org/10.32689/2523-4625-2018-02-32-40>

Надійшла 20 червня 2019 р.